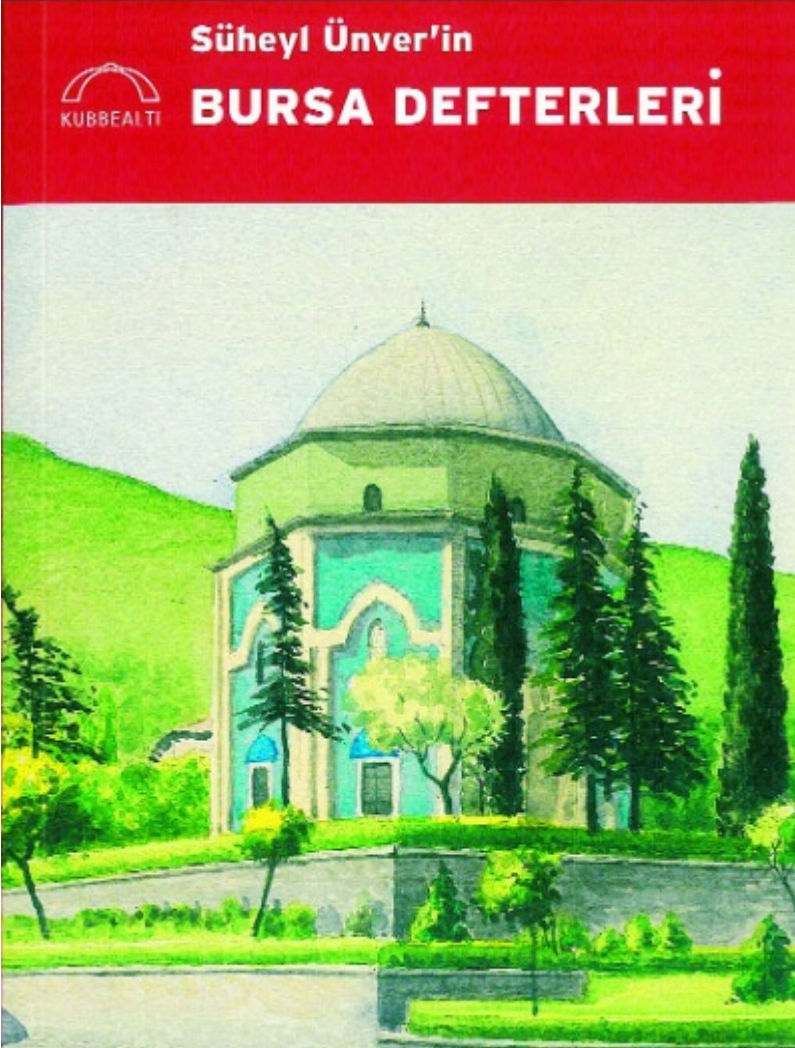

Selim İleri

Bir hafta kadar önceydi, değerli dostum **Sinan Uluand**, **Süheyl Ünver**'in **Bursa Defterleri**'ni yayımladıklarını haber verdi. Çok sevindim: Ünver'in yazılarını okumak, o harikulâde resimlerine dalıp gitmek sayılı mutluluklarım arasında.

'Öz'ünü şu ya da bu sebeple git git yitiren bugünkü toplumda Süheyl Ünver bir '**anıt kişi**'dir. Ne yazık ki bu anıt kişiyi kalabalıklarla bir türlü buluşturamıyoruz. Onun derin bilgisi, derin duyusu -şimdilik- yalnızca meraklısına ses yöneltiyor.

Yazılarında, notlarında, hatta 'çiziktirme'lerinde gerçek bir edebiyat adamıdır. Anlatımı, üslûbu, kendine özgü sözdizimi Ünver'i öteden beri edebiyatımızda önde gelen bir isim kılmışken; şairlere, yazarlara açılmış sözlüklerde, ansiklopedilerde Süheyl Ünver maddesine rastlanılmaz.

Necatigil'in bile gözünden kaçmış. Sanat tarihine tutkun bir bilim adamı olması mı önünü kesmiş, bilmiyorum. Edebî değerler koruyucusu Necatigil nasılsa uzak durmuş...

Bursa defterlerinin önsözünden öğrendiğimize göre, Süheyl Ünver incelemeleri, makaleleri, notları, risaleleri, irili ufaklı yazılarıyla yaklaşık iki bin eserin sahibi! Şöyle belirtiliyor: "Ünver'in eser sayısı 1880'leri bulacak; vefatından sonra bile, hazırladığı notlardan ve arşivindeki defterlerden, suluboya ve karakalem resimlerinden hazırlanan kitaplar neşredilmeye devam olunarak bu rakkam 2000'li sayılara ulaşacaktır."

İşte, gözden ırak tuttuğumuz böylesi bir hazine!

Süsleme sanatlarımızda çiçek motifleriyle ilintili bir risalesinden tanıdığımda Süheyl Ünver'i, on dört on beş yaşlarımdaydım. Ünver'den söz açtığım ilk yazım ise 1997 tarihli:

"(...) Bütün eski zaman insanları gibi, pek çok büyüğüm gibi, Ünver de, 'iki' kültürün, Doğu'yla Batı'nın sentezi sayılabilirdi. İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçişte, Cumhuriyet'ten daima onur duymuş böylesi sentez kişileri, ekinsel değerlerimizde tarihî süreklilik ararken, Cumhuriyetimizi yıkmayı değil, güçlendirmeyi amaçlamışlardır."

Yazı yayımlandıktan sonra, yukarıda alıntıladığım satırlar, muhafazakâr geçinen bir tanıdığımın âdeta hışmına uğramıştı. Tanıdığım, Süheyl Ünver'i bu sözlerimle kendisi olmaktan çıkardığımı ileri sürüyordu. Dilim döndüğünce derdimi anlatmaya çalışmış, fakat bir türlü inandırıcı olamamıştım.

Bir iki yıl sonra, **Ahmed Güner Sayar** imzalı Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Portre Denemeleri yayımlandı. Kılı kırk yaran titiz Ahmed Güner Sayar bu özlü eserinde, "Süheyl Ünver'in Atatürk'e Dair Düşünceleri"ni belgelerle saptamıştı. Bilmiyorum, suçlayıcı ahbap okudu mu?

Gelelim edebî üslûp meselesine; Ünver eşsiz resimlerine düştüğü notlarda bile, bir büyük geçmiş zaman romancısının tavrı içindedir, geçmişi yeniden inşa ederken. Anılar, hatırlayışlar, şimdiki zamanın hissettirdikleri, geleceğe bir iz bırakmak çabası, onun kaleminden bambaşka perspektifler edinir.

Önce A. Süheyl Ünver'in İstanbul'u'ndan örnek vereceğim. Eserde Kalamış'ın suluboya bir resmi var, artık hayalden ibaret bir görünüm. Altında, "Kalamış'ta 8. VII. 1953 akşamı böyle idi." yazılı. Sonra devam ediyor:

"Belvü sahil gazinosu. Bu yer bugün mevcut ama 32 sene önceki o haz yok. 50 sene önce burada olan, devrinin Kalıso Oteli yok. Yalnız bölümlü yerlerin sıra ile damı görünüyor. Sağ başta, resimdeki gibi bir yeni köşk görmüştüm ki çizmişim. Ama o zamanın temiz havası yok.

32 sene önce bu civarda caddeye nazır, deniz gören köşkte (ki resimde görülmüyor) musikîsi ile bizi yaşatan, beni arkadaşlığa kabul eden Münir Nurettin Selçuk'un hatırasını yaşatamadım. İşte bir 'Belle vue'.

Fikrimdeki bu resmin yalnız bu kısmı artık benim tek hatıram oldu. Buna razı olalım yoksa bu da olamaz. Bu nâtamam hatıra daha başka ne ifade edebilirdi bilmem. Bu resim oturduğumuz yerin bir hatırası olabilirse ne mutlu bize!"

Sonra 'son' bir tarih atış daha: "1. VII. 1985"

İçli çiziktirme yalnızca zamanların iç içe geçişi açısından yorumlansa, Ünver'deki anlatım ustalığı gözler önüne serilir...

Ersu Pekin'in inceliklerle örülü düzenlemesiyle büyülenip kaldığım Bursa defterlerinin 141. sayfasından alıntılıyorum bu kez:

"Bursa'da soruyorsunuz: kaç eski ev var? Yok, kalmadı, diyorlar. Siz sokak sokak dolaşıyor ve buluyorsunuz. Bence her eski evde daha önce mamur halinden bazen mühim kalıntılar var. Bunları toplamalı amma, Bursa'da başta mekteplerin resim öğretmenleri olmak üzere meraklı yok. Hepsini ayıpladım.

Bugün Şehre Küsdü mahallesinde 1225 tarihli hacı Muhtar Efendi evini gezdim. Yeni ve eski sahipleri berbat etmişler. Hele selâmlık kısmında uydurma güzel İstanbul manzaraları var. Hele bir anbarlı kalyonlar. Bahri Baba vâri. Eski Bursa'yı istimplaksiz ve düzyol hastalısız aynen ihya etmezsek çok yazık."

Kalyonlardan birinin Ünver'ce çizilmiş harikulâde resmi ve o inci gibi, harf harf, kendine özgü elyazısı! Sayfada öylece durdum: 3 Mayıs Cumartesi'ymiş.

Sonra yavaşça çocukluğumun Bursa'sı belirdi, yarım yüzyıl öncesi, hayır daha fazla. Bursalı Nezihe Halamızla Ekrem Enişte'nin gerçekten yemyeşil Yeşil Bursa'daki ahşap evleri. Mevsim ilkbahar. Bahçe. Bu evde misafir kalışımız...

Defterlerin 207. sayfasında ise, Gülbün Mesara'nın arşivinden, Ünver imzalı o narin resim: "Muradiye'de Enver'in kahvesinde". Fakat bana Nezihe Halamızın bahçesini hatırlattı. Sanki yine o bahçedeyim! Çark, küçük havuz, kenarda kırmızı çiçekler yetişmiş toprak saksılar. Geride birkaç basamaklı merdiven. Görmediğimiz halde gökyüzü masmavi!

Kim bilir daha kaç gün, bu defterler kitabıyla arınacağım. Unutmamak gerekir ki, Süheyl Ünver aynı zamanda bir huzur ustasıdır.

Şairleri, yazarları anan sözlüklerde yok da Süheyl Ünver, resim tarihlerimizde mi ondan söz açılmış? Ne gezer! Bursa resimlerinden birinde, bize göre sol köşede, şöyle yazmış:

"Şu resim yapmağı öğrenemedim gitti.

Rahmetli yazı hocamız ve en kıymetli hattatımız **Hacı Kâmil Efendi** vefatından birkaç gün önce idi. Ziyaretine gitmiştim. Bana dedi ki: Öleceğim, ona şüphem yok. Fakat şu yazıyı öğrenmeden gideceğim, ona gam yiyorum.

Bu sözüne hayret ettim. Aradan çok seneler geçti, şimdi ne demek istediğini daha iyi anlıyorum. Herkes beni resim yapar bilir. Benimki bir özenti. Haddim değilmiş meğer. Zor şeymiş meğer. Bu da dâd-i Hak imiş. Tevazu değil hakikat. Resim yapmağı öğrenemedim gittim velhasıl."

Bense, küçücük bir eseri bile, duvarımda, yanı başımda, baş ucumda dursa, solgun evime ne çok iç aydınlıkları serper diye düşünürüm!..

Üslûp sahibi, anlatım ustası Ünver'in, en alçakgönüllü ressam Ünver'in ardı sıra, elbette kültür koruyucusu Ünver. Defterler boyunca sürüp giden yazıklaşımlarından hangi birini anayım! Meselâ "29. VIII. 1958"de, Bursalı İsmail Hakkı'nın "yer altı çilehanesi odasında": "XVIII. asır başı beyitli ve servi nakışlı odasından sökülmüş parçaları müzeye kaldıracakları yerde bir köşeye atmışlar. Pek nefis parçalardı. Meğer geçmiş asırlarda Bursa bugüne kıyas olunamayacak derecede güzelmış. Neye Türkiye'ye böyle yazık olmuş?"

Dolap kanatlarında altınlı, nakışlı, insan boyunda serviler, aralarında gül ve karanfil demetleri varmış. Yazık olmuş!

Yazık olmuş, yazık olmuş!..

<http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=1085613>